मेधातिथिः काण्वः। अग्निर्मरुतश्च। गायत्री।

प्रति त्यं चारुमध्वरं गोपीथाय प्र हूयसे। मरुद्भिरग्न आ गहि॥ १ ॥०१९ ॥०१

गोपीथाय- ज्ञानानुभवाय। गौः ज्ञानम्। त्यम्- तम्। चारुम्- सुन्दरम्। अध्वरम्- अहिंसात्मकं सर्वभूतहितात्मकं कर्म। प्रति। त्वम्। प्र- प्रकर्षेण। हूयसे- आहूतः। अग्ने- सर्वभूतहितरत्युद्भूतसङ्कल्प। मरुद्भिः- प्राणविशेषैरिन्द्रसहकारिभिः। आ गहि- आगच्छ ॥१॥

नहि देवो न मर्त्यो महस्तव क्रतुं परः। मरुद्भिरग्न आ गहि॥ १ ॥०१९ ॥०२

तव- भवतः। महः- महतः। क्रतुम्- सर्वभूतहितरत्युद्भूतसङ्कल्पात्। परः- श्रेष्ठः। कोपि। देवः- अमरो वा। नहि। मर्त्यः- मर्त्योपि। न- नास्ति। सर्वभूतहितक्रतुरेव सर्वस्मात्पर इत्यर्थः। अग्ने मरुद्भिरागच्छ ॥२॥

ये महो रजसो विदुर्विश्वे देवासो अद्रुहः। मरुद्भिरग्न आ गहि॥ १ ॥०१९ ॥०३

ये- याः। अद्रुहः- अहिंसापराः। नञस्तद्विरोधित्वात् सर्वभूतहितपरा इत्यर्थः। विश्वे देवासः- सर्वा द्योतनशक्तयः। रजसः- भवतो ज्योतिषः। महः- महत्त्वम्। अथवा ज्योतिर्मयं महद्वा। विदुः- जानन्ति। अग्ने तैर्मरुद्भिरागच्छ ॥३॥

य उग्रा अर्कमानृचुरनाधृष्टास ओजसा। मरुद्भिरग्न आ गहि॥ १ ॥०१९ ॥०४

ये। उग्राः- तीव्राः। अर्कं- आत्मसूर्यं जीवजलं वा। आनृचुः- उपासाञ्चक्रुः। ओजसा- तेजसा। अनाधृष्टासः- प्रगल्भशक्तिभिर्वृत्रादिभिरप्यजेयाः। अग्ने तैर्मरुद्भिरागच्छ ॥४॥

ये शुभ्रा घोरवर्पसः सुक्षत्रासो रिशादसः। मरुद्भिरग्न आ गहि॥ १ ॥०१९ ॥०५

ये। शुभ्राः- ज्योतिर्मयाः। घोरवर्पसः- वृत्राणां भयजनकरूपवन्तः। सुक्षत्रासः- शोभनक्षत्रियाः। रिशादसः- रिशानां हिंसानां अदसः अत्तारः। अग्ने तैर्मरुद्भिरागच्छ ।५।।

ये नाकस्याधि रोचने दिवि देवास आसते। मरुद्भिरग्न आ गहि॥ १ ॥०१९ ॥०६

ये। नाकस्य- आनन्दमयस्य। कं सुखम्। अकं दुःखम्। नाकं दुःखविरोधमानन्दस्थानमित्यर्थः। रोचने- ज्योतिषि। दिवि- आकाशे। देवासः- देवाः। अधि। आसते- सन्ति । अग्ने तैर्मरुद्भिरागच्छ ॥६॥

य ईङ्खयन्ति पर्वतान्तिरः समुद्रमर्णवम्। मरुद्भिरग्न आ गहि॥ १ ॥०१९ ॥०७

आधिभौतिके भावे मरुतः वृष्ट्यर्थं इन्द्रसहकारिणो वाताः। ये। पर्वतान्- गिरीन्। ईङ्खयन्ति- कम्पयन्ति। ईखिर्गत्यर्थः। अर्णवम्- जलमयम्। समुद्रम्। तिरः- तिरस्कुर्वन्ति। तरन्ति वा। निश्चलस्य जलस्य तरङ्गोत्पत्तये चालनं तिरस्कारः। आध्यात्मिके मरुतः प्राणविशेषाः। ते चैतन्यद्योतनाय जडभूमिकां पर्वतप्रतीकभूतां कम्पयन्ति। हृत्समुद्रं प्राणभूतत्त्वात् चालयन्ति। सत्तामात्रं चित्समुद्रं प्राप्तुं हृदयसमुद्रं तरन्ति वा। वामदैव्यसूक्ते द्विप्रकारः समुद्रः प्रोक्तः। वासनामयहृत्समुद्रः आधारभूतसत्तामात्रहृत्समुद्र इति। सत्तामात्रहृत्समुद्रं प्राप्तुं प्राणैः वासनामयहृत्समुद्रस्तर्तव्यः । अग्ने तैर्मरुद्भिरागच्छ ॥७॥

आ ये तन्वन्ति रश्मिभिस्तिरः समुद्रमोजसा। मरुद्भिरग्न आ गहि॥ १ ॥०१९ ॥०८

ये। रश्मिभिः- आत्मसूर्यस्य चैतन्यकिरणैः। आ तन्वन्ति- समन्तात् विस्तारं प्राप्नुवन्ति। तनु विस्तारे। प्राणसङ्कोचनमेव चित्तवृत्त्याधिक्यकारणम्। प्राणविस्तारकरणमेव प्राणविद्या। ओजसा- तेजसा। समुद्रम्- हृत्समुद्रं। तिरः- चालयन्ति तरन्ति वा । अग्ने तैर्मरुद्भिरागच्छ ॥८॥

अभि त्वा पूर्वपीतये सृजामि सोम्यं मधु। मरुद्भिरग्न आ गहि॥ १ ॥०१९ ॥०९

त्वा- त्वां प्रति। पूर्वपीतये- पूर्वकालादारभ्य प्रवृत्ताय रसानुभवाय। सोम्यम्- रसमयम्। मधु- माधुर्यम्। अभि सृजामि- सर्वतः प्रवाहरूपेण संपादयामि । अग्ने तैर्मरुद्भिरागच्छ ॥९॥